Vliv globalizace na proměnu Prahy

Anna Háblová

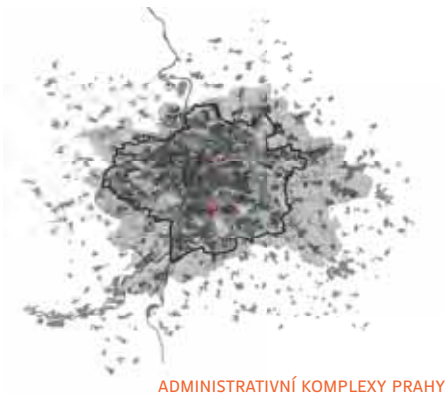

ADMINISTRATIVNÍ KOMPLEXY PRAHY

VÝŠKOVÉ BUDOVY PRAHY

OBCHODNÍ CENTRA V PRAZE

VLIV GLOBALIZACE NA PROMĚNU MĚST

Globalizace je dosud neukončený, spontánní a neřízený proces stále intenzivnější integrace zemí světa v jediném ekonomickém systému, ke kterému dochází od sedmdesátých let dvacátého století. (Mezřický, 2006; Sýkora, 2000)

Mezinárodní měnový fond (IMF) definuje globalizaci jako rostoucí ekonomickou vzájemnou závislost zemí ve světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu a druhu přeshraničních transakcí zboží a služeb a toku mezinárodního kapitálu, jakož i rychlejšího a rozsáhlejšího šíření technologií.

Globalizace působí na všechny lokality, na všechna města. Mění je před našima očima už od 70. let 20. století, aniž bychom si toho významněji všímali. (Marcuse, van Kempen, 2000)

Pro práci s územními celky tak nastává změna při řešení urbanistických úloh. Už nejde brát v potaz jen lokalitu samotnou. Místní skutečnosti jsou formovány nejen lokálními událostmi, ale i procesy, dějícími se na míle daleko. Při práci s určitým územím už se musíme začít dívat jinam než jen do bezprostředního sousedství řešeného místa. „Místo toho, abychom lokalitu viděli jako území vymezené hranicí, měli bychom ji vnímat jako součást rozsáhlé sítě sociálních vztahů a zkušeností, z nichž většina je vytvářena v mnohem rozsáhlejším měřítku, než představuje lokalita samotná, ať jí je ulice, region nebo celý kontinent. Takový přístup nám umožní vidět lokalitu propojenou s okolním světem, integrující prvky globální a lokální." (Massey, 1993:66)

„Globalizace vede k přerozdělení moci od vlád států ve prospěch nadnárodních společností, od veřejného k soukromému sektoru. Přestože si státy udržují svoji suverenitu, ekonomické subjekty s aktivitami na globální úrovni ovlivňují svými požadavky vlády jednotlivých států tak, aby pravidla hry byla formulována ve prospěch největších vlastníků kapitálu. Nadnárodní společnosti vytvářejí nový druh moci, která je v mnoha ohledech vymaněna z vlivu vlád a naopak do značné míry jejich rozhodování formuje. Stále sílící hlasy upozorňují, že v současnosti je skutečná moc soustředěna do rukou nadnárodních společností." (Sýkora, 2000:11)

Moc se přesouvá z veřejného sektoru na soukromý. Podobu města stále více ovlivňují nadnárodní kapitály. Perspektivou těchto faktů dostáváme klíč k pojmenování nejviditelnějších projevů globalizace ve městech:

- **Administrativní komplexy**
  souvisí se sídly poboček nadnárodních společností (Sýkora, 2000:12)
- **Mrakodrapy a výškové budovy**
  potřeba viditelnosti moci
- **Letiště a dopravní infrastruktura**
  potřeba rychlého přesunu lidských kapacit
- **Obchodní centra**
  expanze produktů nadnárodních společností a viditelnost (Sýkora, 2000:12)
- **Funkční proměna historických center**
  tlak soukromé sféry na lukrativní oblasti měst
- **Rezidenční zóny** = gated communities = wall communities = citadely (Marcuse, 1997)
  vytváření ostrých prostorových hranic mezi světem bohatství a světem chudoby
- **Suburbie**
  Rychlé a výrazné bohatnutí zemí světového jádra, včetně střední třídy, které si pořizují rodinné domy za městem
- **Brownfields, waterfronts**
  Přesunem výroby z měst světového jádra do oblastí světové periferie dochází ke vzniku opuštěných, kontaminovaných industriálních zón, které se nazývají „brownfields". Ty, které se díky své lokalitě (většinou na březích řek) byly schopné revitalizovat, se nazývají „waterfronts" (Marcuse, 1997)

PŘÍKLADY VLIVU GLOBALIZACE NA PROMĚNU PRAHY

Hlavní město České republiky sice okrajově, ale přesto patří do zemí světového jádra a podílí se částečně na tvorbě globalizace. Z větší části je však příjemcem globalizačních vlivů. Následující témata popisují projevy globalizace ve velkých měřítkách na příkladu Prahy.

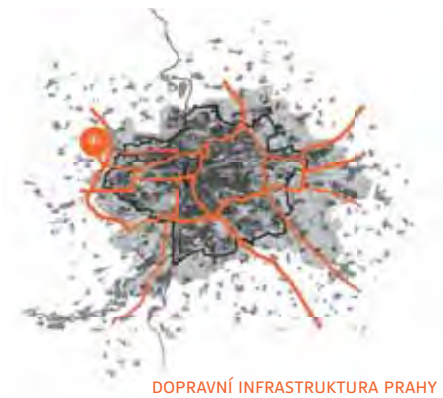

DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA PRAHY

FUNKČNÍ PROMĚNA HISTORICKÉHO CENTRA PRAHY

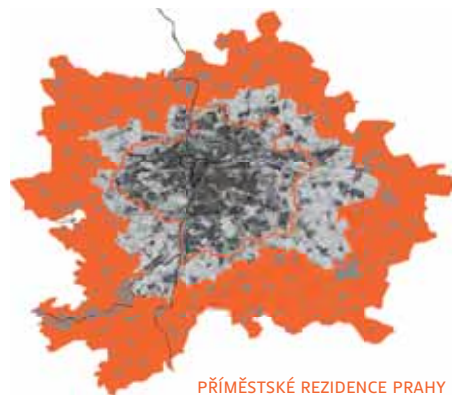

PŘÍMĚSTSKÉ REZIDENCE PRAHY

Administrativní komplexy

BB centrum (1993) na jihu Prahy a River City Praha (1996) jsou administrativní komplexy, které jsou sice sestavou velmi zajímavých architektonických příkladů, jako celek však vytvářejí ostrovy ve městě. BB centrum je naprosto nedostupné pro pěší a River City Praha nevyužívá potenciálu řeky, ani nepodporuje ulici Rohanské nábřeží.

Mrakodrapy a výškové budovy

Mrakodrapy vznikly v USA ve druhé polovině 19. století na základě zvýšení cen pozemků, výroby oceli a vynálezu výtahu. Jakožto výrazný a viditelný prvek v panoramatech měst byly chápány jako symbol prestiže a moci, čímž docházelo k jeho přejímání nadnárodními společnostmi a firmami.

Jediným místem v Praze, kde se nacházejí výškové budovy, je pankrácká pláň, jejíž nejvyšší budova City tower má výšku 109 m s 27 patry. Mrakodrapy, které se tak oficiálně označují až od 150 m výšky, zatím Praha nemá.

Obchodní centra

Mohou být nejen monofunkčními nákupními zónami, ale i komplexy s kombinací obchodu, hypermarketu, služeb, kin, zábavních podniků, sportovních center, konferenčních center a administrativních prostor. Obchodní centra mají své kořeny v Americe, kde se jejich vývoj odvíjel od realizace Country Club Plaza v Missouri od J.C. Nicholase, přes Northgate Mall v Seattlu od Johna Grahama, až zakotvil u realizací Victora Gruena, jako např. Northland Mall u Detroitu nebo Southdale Mall v Minnesotě, jejichž koncepty se používají po celém světě dodnes.

Výstavba obchodních center (OC) v Praze podobně jako v ostatních městech ČR probíhala směrem z okrajových zón měst do centra. Důvodem pro výstavbu OC na okrajích měst byly nižší ceny pozemků s vyjasněnými vlastníky, jejich celistvost a faktická neexistence územního plánu. Po vyčerpání okrajových částí se nová OC přesunula do vnitřního města, jako tomu bylo v případě Nového Smíchova (2001) a Paláce Flóra (2003). (Spilková, 2012:33)

Letiště a dopravní infrastruktura

Základním impulsem pro zahájení globalizace byla revoluce v dopravě, která proběhla v polovině 20. století. Díky rychlejší silniční, letecké, železniční i lodní dopravě bylo možné pro firmy uzavírat smlouvy nejen s lokálními . V českých městech však dálnice, letiště a železnice představují bariéry a snížení obytnosti dané lokality.

Například problém pražského letiště je v tom, že je lokalizováno příliš blízko městského centra. Odtud vyplývá nevole sousedních obcí k jeho rozšiřování, které je pro ekonomický vývoj Prahy i celé ČR významný.

Funkční proměna historického centra

K proměně historických center dochází převážně ze dvou důvodů. Prvním je tlak na vznik hotelů, administrativní, obchodní a zábavní funkce ze strany soukromého sektoru. Druhým je odchod trvale žijících obyvatel na okraj města, k čemuž dopomáhá snadná dostupnost centra dopravní infrastrukturou.

Rezidenční zóny (gated, wall communities)

Gated communities nebo také wall communities jsou do sebe uzavřené, oplocené a hlídané čistě obytné, nebo i plně funkční obytné zóny, jež jsou určeny pro nejbohatší vrstvu společnosti, která se tím prostorově odděluje od chudé části města. (Marcuse, 1997).

Suburbie

Nekoncepční a neekonomická výstavba rodinných domů za hranicemi souvisle zastavěného města. Souvisí i s ubýváním krajiny kolem Prahy, která se zaplňuje skladovacími halami, dálnicemi, kobercovou zástavbou rodinných domů a obchodními centry.

Závěr

To, co má většina těchto projevů globalizace společného, je jejich postoj a vztah k městu. Uzavírají se před městem a jeho problémy do introvertního světa, staví se k městu zády. Tím dochází ke vzniku hluchých oblastí mezi organismem/strukturou města a „zády" ať již administrativních komplexů, obchodních center nebo rezidenčních zón. Tyto části měst se dají označit jako vnitřní periferie, hluchá území nebo zbytková místa, která jsou velmi těžko řešitelná a jsou potenciály kriminality v daném území.

Další ze společných charakteristik je vymezení těchto objektů jen pro určitou skupinu lidí. Mrakodrapy a administrativní komplexy jsou jen pro ty, kteří v nich pracují, obchodní centra jen pro ty, kteří v nich nakupují, a rezidenční zóny pro ty, kteří v nich bydlí.

Na případové studii obchodních center dále zkoumám skutečnou problematičnost již zmiňované introvertnosti, úlohu veřejného prostoru v rámci těchto staveb a možnost integrace obchodních center do měst.

Autorka spracováva na FA ČVUT Praha dizertačnú prácu na tému: Vliv globalizace na proměnu měst, obchodní centra v Praze 1992- 2012.
Školitelka: doc. Ing. arch. Irena Fialová, PhD.

Poznámky k obrazové příloze: Mapa Prahy v sobě nese symboliku svého současného stavu. Černá linie znázorňuje hranice kontinuálního města, šedý podklad vyjadřuje administrativní území Prahy a šedě vyznačené obce vně administrativních hranic zobrazují suburbánní obce Středočeského kraje, ze kterého více než padesát procent trvale bydlících obyvatel dojíždí za prací do centra města.

Literatura:

MARCUSE, Petr, van Kempen, Ronald, (ed.): Globalizing cities: a new spatial order?, Oxford: Blackwell, 2000

MARCUSE, Petr: (1997) The enclave, the citadel, and the ghetto. Urban Affairs Review, ročník 33, číslo 2, str. 228-24

MASSEY, D., Mapping the Futures: Local Cultures, Global Change, London Routledge, 1993

SPILKOVÁ, Jana: Geografie maloobchodu a spotřeby, věda o nakupování, Karolinum, 2012

SÝKORA, Luděk: Globalizace a její společenské a geografické důsledky, Přírodovědecká fakulta UK, 2000

UAP Prahy: Územně analytické podklady Prahy, Útvar rozvoje hl. m. Prahy, 2008